

Szakmai beszámoló

„A szovjet hadsereg katonáinak pusztításai Körömden 1945-1957” című időszak kiállítás

A kiállítás időtartama:	2022. április 30. – 2022. július 31.
A kiállítás helyszíne:	Körömd, Városi Kiállítóterem
A kiállítás rendezője:	Móricz Péter történész-muzeológus, intézményegység vezető Pintér György múzeumpedagógus

Körömdet 1945-ben a szovjet hadsereg foglalta el, s a következő 12 évben nagyszámú megszálló katonaság állomásozott a településen. Ebből az időszakból számos rongálás köthető a szovjet katonákhoz. A város – és az ország – olyan értékei pusztultak el, amelyeket sok körömd lakos sem ismer; ezen a helyzeten kívánt változtatni időszak kiállításunk. A tárlaton bemutattuk azokat a pusztításokat, amelyeket a szovjet katonák okoztak a város szobraiban, épületeiben, a kastélyban és a Batthyányak gyűjteményeiben.

A tárlaton többségében olyan tárgyakat mutattunk be, amelyek – éppen a rongált állapotuk miatt – nem szerepeltek eddig kiállításokon. A kiállított tárgyak nagy részét a körömd múzeum anyagából válogattuk, de kölcsönöztünk a Magyar Nemzeti Múzeumból, az Iparművészeti Múzeumból, a Savaria Múzeumból, a Körömd Rendészeti Technikumból és magánszemélyektől.

A kiállítási anyagot a körömd múzeum tulajdonában lévő, nemes tölgyfából készített installációban helyeztük el.

A kiállításához kapcsolódóan egy A/5-ös méretű, 40 oldalas katalógust is kiadtunk.

A kiállítást 2022. április 30-án nyitotta meg Katona Attila egyetemi docens a Városi Kiállítóteremben. A kiállítás bemutatását június 30-ig terveztük, de a nagy érdeklődésre való tekintettel 2022. július 31-ig meghosszabbítottuk.

A kiállítás tematikája

- I. Bevezetés: a szovjet hadsereg Körömden
- II. Rongálások a Batthyány-Strattmann-kastélyban
- III. A Batthyányak gyűjteményeinek pusztulása
- IV. A megrongált körömdi szobrok és épületek

I. Bevezetés: a szovjet hadsereg Körömden

A kiállításba lépő látogatót egy nagyméretű, üres festménykeret fogadta, melyben eredetileg Batthyány Ödön festménye volt elhelyezve, de a szovjet megszállás során a festmény eltűnt, így az üres keret a Batthyány festménygyűjtemény sorsát szimbolizálta. Ugyancsak a festmények pusztulására utaltak azok a festményreprók, melyeket a kiállítóterem 10 ablakára feszítettünk, hisz a szovjetek is így bántak az eredeti alkotásokkal. A látogatót egy nagyméretű cirill-betűs felirat is fogadta, amely a kastély befallazott északi ajtaján volt olvasható az 50-es években: „Dicsőség a Szovjet Hadseregnek”. Ezekon kívül padlómatricákra nyomtatott korabeli szövegekkel kívántuk megidézni a korszak hangulatát. A

bevezetés tablón összefoglaltuk a kiállítás célját, egy következő tablón pedig vázlatosan ismertettük Körmenđ megszállásának történetét, egy harmadikon pedig a megszálló csapatokat. Egy lapostárlóban szovjet katonai emlékek voltak láthatók, pl. katonai sapka, gázálarc, fegyverek, szovjet pénzek. Egy szovjet katonai őrszoba is kialakításra került, ahol megfért egymás mellett Sztálin képe a teljesen békés hangulatú tintatartóval és a PPS-géppisztollyal. A Savaria Múzeum korabeli, szovjet hadsereggel kapcsolatos plakátjai is a korszak hangulatát kívánták felidézni.

II. Rongálások a Batthyány-Strattmann-kastélyban

A kiállításrész a kastély megszállását és laktanyaként való működését mutatta be. Egy tablón ismertettük a kastély főépületének laktanyaként való hasznosítását, valamint a melléképületek új, katonai funkcióit és az ezekben bekövetkezett rongálásokat (pl. márványoszlopok körülbetonozása, a parádés istállóban legénységi fürdő berendezése, a márványítatók megrongálása). Külön tablón mutattuk be az erkély ledöntésének történetét, ehhez kapcsolódóan egy makettet is készítettünk, melyen az esemény látható. Vannak fotóink 1958-ból, a szovjetek kiköltözése utáni időszakról, ezeket párba állítottuk a 2. világháború előtti kastély enteriőrfotóival, hogy érzékelhetővé tegyük az épület pusztulását.

III. A Batthyányak gyűjteményeinek pusztulása

A 2. világháború végéig a körmenđi kastélyban páratlanul értékes gyűjteményeket őriztek. Ezek pusztulásának történetét a bejárattal szemközti kiállítási részben mutattuk be.

A négy kollekció közül az első a festménygyűjtemény. A körmenđi kastélyban több száz festményt őriztek, ezek egy részét átfestették szovjet politikusok képére, más részüket szőnyegként rakták a padlóra, illetve a kitört ablaküvegek helyett használták őket. Egy tablón ismertettük a festménygyűjtemény pusztulását, ill. az egyetlen, kastélyban megmaradt műtárgy, a Mária Terézia festmény megmenekülésének regényes történetét. A Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnokába került, sérült, de fennmaradt festmények közül négyet kölcsönöztünk a kiállításra.

A következő gyűjtemény pusztulása a legjobban dokumentált: a levéltárt ért károkról több jegyzőkönyv is fennmaradt. A második legjelentősebb magyarországi családi levéltár iratait az épület ablakaiból a pusztaság földre szórták. Egy részüket a katonák gyűjtősként az udvaron működő hús katlan alá hordták, más részét a Rábán túli Hegyaljára szállítván meggyújtották. A királyi viaszpecsétet csizmafényezésre használták. A kiállításrészben felépítettünk egy dombot levéltári iratok másolataiból, melyek az udvarra szórt levéltárra emlékeztették a látogatót. Itt állítottuk ki egy szovjet katona egyenruháját is bábun elhelyezve. Egy-egy tablón mutattuk be a levéltár pusztulás- és mentéstörténetét, két tablón azokat a keszthelyi múzeumban készült képeket, melyek a megmaradt iratokat mutatják ömlesztett állapotban és a rendezés után. Két lapostárlóban kapott helyet az ép állapotban megmaradt legszebb levéltári anyagunk, valamint a szovjetek által megrongált levéltári iratok.

A harmadik gyűjtemény a fegyvertár, amely szintén jelentős károkat szenvedett 1945-ben. A második legjelentősebb magyarországi családi fegyvertár darabjait a kastélyt megszálló szovjet katonák összetörték, megrongálták, elhurcolták. A fegyvereket az ablakon keresztül dobálták le az udvarra, de előbb még az ablakkönyöklőhöz hozzávágták, hogy a tusa eltörjön vagy a cső elgörbüljön. Egy tablón mutattuk be a fegyvertár pusztulását, egy lapostárlóban, két vitrinben pedig az ép fegyverek mellett a rongált fegyvereket tártuk a látogatók elé.

Az utolsó bemutatott gyűjtemény a könyvtár, mely viszonylag épen vészelte át a szovjet pusztítást. A kötetesen és tartalmilag is értékes 3500 kötetes könyvtár darabjai között is találhatunk sérült darabokat, melyeket három lapostárlóban mutatattunk be az ép példányok mellett (1 lapostárló), ugyancsak a kontraszt érzékeltetése miatt. Két tablón a könyvtári rongálásokat és a gyűjtemény mentéstörténetét is felvázoltuk.

IV. A megrongált körmendi szobrok és épületek

A kiállítás befejező része a terem jobb oldalára kerül. Itt négy tablón a körmendi szobrok szovjetek általi rongálását kívántuk érzékeltetni. A Zephyrust és Florát ábrázoló szobrok megsemmisültek, az obeliszk pelikánja és a Maria Immaculata szobor puttó figurája a szovjet katonák céltáblájává váltak. A Kossuth szobor ugyan nem szenvedett sérülést, de a szovjet hősi emlékmű miatt áthelyezték eredeti helyéről. Itt állítottuk ki a szovjet hősi emlékmű tetejét egykor díszítő kivilágítható vörös csillagot.

Itt építettünk fel egy klinkertégla falrészletet, mely a Járásbíróság tégláira utalt. Az épület tégláiba a szovjet katonák nevüket, dátumokat és egyéb cirill betűs szövegeket véstek, melyeket megjelenítettünk a rekonstruált falrészletünkön. Ezzel kívántuk szimbolizálni a rongálásokat, melyeket a szovjet katonák a város épületeiben elkövettek. Végül egy városmaketten jeleztük azokat az épületeket, melyeket a szovjet hadsereg 12 évre elfoglalt.

Elért célcsoportok, látogatószám

A kiállítás célcsoportjával elsősorban a körmendi és Körmend környéki lakosságot határoztuk meg. Mivel kiemelt turisztikai időszakban valósult meg a tárlat, ezért nagy érdeklődésre számítottunk a kastélyba érkező látogatók részéről is. Kiemelten vártuk a helyi iskolás csoportokat és azokat az idősebb embereket, akiknek még vannak emlékeik az időszakról. A látogatószám 4100 fő volt. A kiállításban tartott tárlatvezetések száma elérte a 20-at, különösen Múzeumok Éjszakáján tekintették meg sokan a kiállítást.

Sajtómegjelenések:

https://www.kormend.hu/Hirek/A_szovjet_hadsereg_katonainak_pusztitasai_Kormenden_19451957.html

https://www.kormend.hu/Hirek/A_szovjetek_pusztitasarol.html

<https://www.vaol.hu/helyi-kozelet/2021/11/a-szovjet-hadsereg-pusztitasarol-tavasszal-nyilik-uj-tarlat-kormenden>

<http://kolcsey-kormend.edu.hu/muzeumi-orak-a-batthyany-kastelyban-es-a-kastelyparkban/>

<https://www.katolikusradio.hu/musoraink/adas/584470>

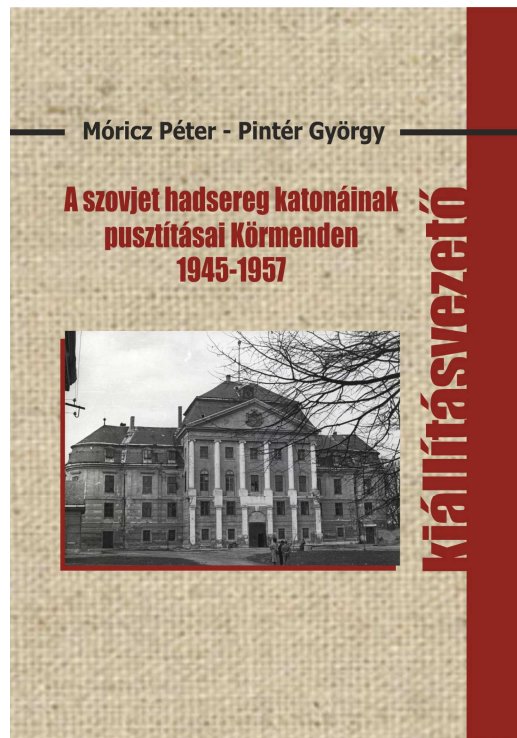
https://ugytudjuk.hu/cikk/2022-05-02_slukkonkent-fustoltek-el-a-patinas-batthyany-iratokat

https://issuu.com/maraton/docs/kh_220509

<https://kormendfm.hu/uj-kiallitashoz-keresnek-anyagokat-kormenden/>

Képek a kiállításról

Kőrmend, 2022. augusztus 18.

Móricz Péter
Móricz Péter

Intézményegység vezető
Dr. Batthyány-Strattmann László Múzeum